

”... Endast tomten är vaken.”

Julbrev

December 2023 Månadsbild KVARKENS BÅTMUSEUM

Lucia: Saga Högbacka

Bästa läsare, vilken vinter vi har fått! Rejåla snöfall kryddat med bitande minusgrader, en del av oss njuter, andra knyter näven i fickan och tänker ”varför måste jag bo i detta land”. Alla har vi rätt till våra känslor och alla vi är ju överlevare, så vi har kommit på våra små knep att överleva i vintermörkret.

Personligen är jag en vän av vintern och alla möjligheter som denna årstid erbjuder, även i mitt arbete reser jag ganska mycket runt och spenderar otaliga timmar på de österbottniska landsvägarna. Det finns inget bättre än den första snön, som lyser upp tillvaron och gör dessa resor betydligt trevligare och tryggare! Men vi kan stanna upp för ett ögonblick och fundera över julen som står inför dörren. Julen har även en stor betydelse i våra liv, hur den planeras och förbereds, vilka traditioner hör till, med vem och hur denna högtid spenderas, medan andra upplever att julen enbart är ängest och man känner sig ensam och utanför. Men låt oss reflektera lite.

Men vad är då jul? Vid en snabb genomgång kan man ju konstatera att julen bjuder på liv, glädje, ljus och gemenskap mitt i vintermörkret. Troligtvis härstammar ordet jul från fornsvenskan och kopplas till ”fest” eller ”inbjudan”. Utöver detta tvistar de lärda om det finns ett samband mellan julfirandet och de fornordiska midvinterfesterna, i äldre tid användes uttrycket ”dricka jul” framom att ”fira jul”. I den nordiska folkliga traditionen fanns även en gårdstomte, vars roll var att skydda gården och djuren. Risgrynsgröten som många av oss förknippar med julen hänför sig även till detta, enligt traditionen skulle man sätta ut gröt åt gårdstomten så att han skulle stanna även till nästa år.

Ser man detta mera ur trossynvinkel så sammankopplades julen med bibelberättelsen om de tre vise männen som kom med gåvorna vid Jesu födelse, detta startade cirka 300 år efter Kristus. Enligt den kristna tron firar vi Jesu födelse tillsammans med dem som var med enligt de bibliska berättelserna, nämligen herdarna, änglarna, Josef och Maria. Första advent står ju inför dörren och detta inleder det kristna kyrkoåret, ordet advent är latin för ”ankomst” och anspelar då på Jesu födelse.

Ett av mina barndomsminnen som även framkallade en viss stress var att läsa dikten *Tomten* av **Viktor Rydberg** inför hela högstadiet, efter avklarad prestation var min modersmålslärare så vänlig och meddelade mig, ”*nu måste vi skynda oss, du skall läsa den vid finska högstadiet om en stund*”. Just där och då kändes ju inte allt riktigt bekvämt, men även denna situation, som många andra stärkte en och man växte lite. Många av er kommer säkert ihåg dikten, men för att citera Viktor Rydberg och *Tomten* lite: ”*Midvinternattens köld är hård, stjärnorna gnistra och glimma. Alla sova i enslig gård djupt under midnattstimma. Månen vandrar sin tysta ban, snön lyser vit på fur och gran, snön lyser vit på taken. Endast tomten är vaken.*”

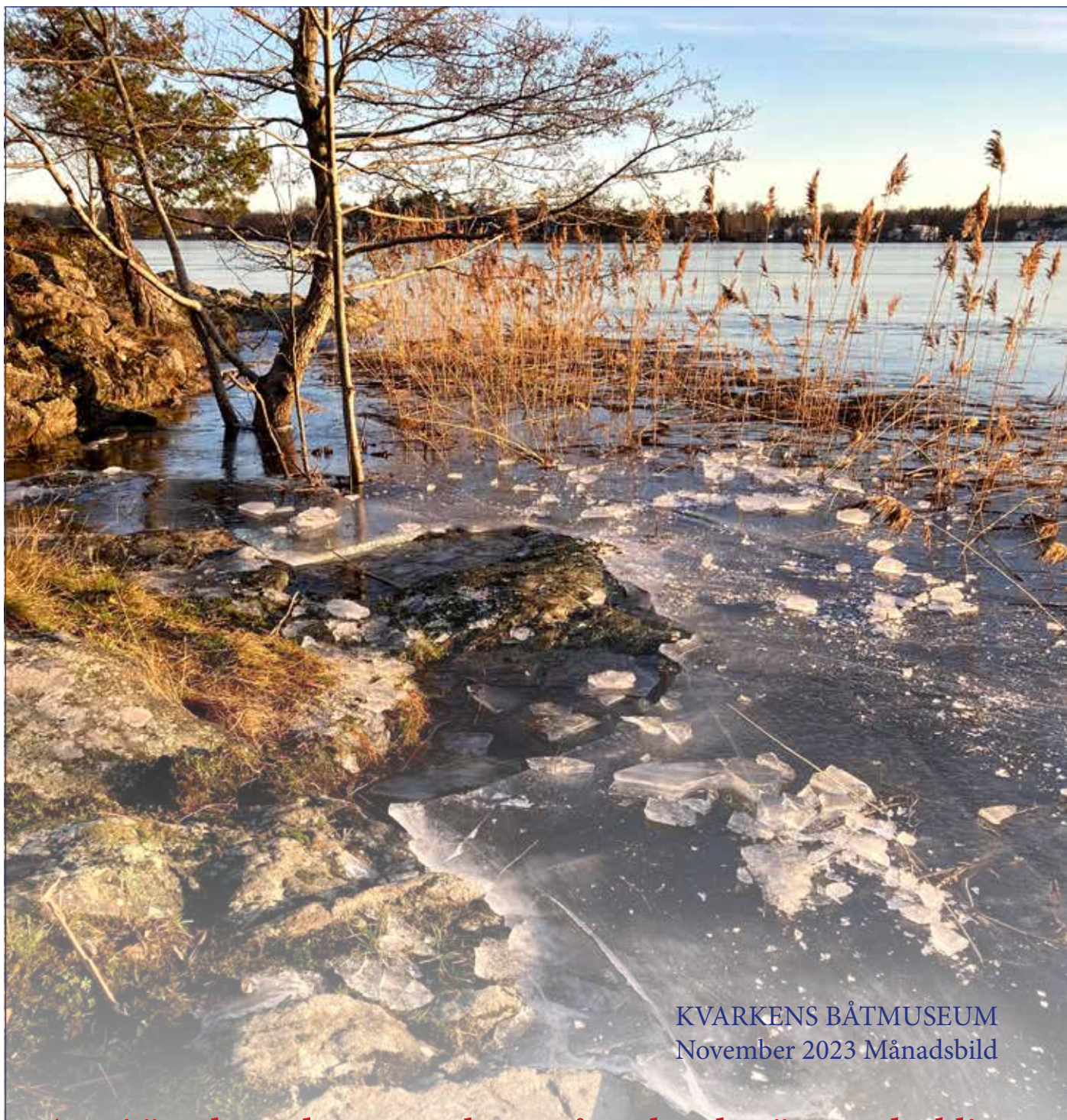
Inför julen ordnas otaliga julfester, marknader, evenemang, konserter med mera, allt med syfte att skapa stämning. Har du pejl på vad som händer i närområdet? Ett trevligt koncept är *Öppna Julbyar* som ordnas av Finlands Byar i samarbete med regionala byaföreningar. Målet är att ge byarna marknadsföringshjälp och synlighet på en gemensam karta. Evenemangssidan: <https://suomenkylat.fi/avoimetjoulukylat>

För mig är julen en ”mysig” och ”varm” högtid, man förbereder med omsorg, avnjuter god mat och spenderar tiden med nära och kära. Denna text innehåller inspel från olika håll och kanter, inget är fel eller rätt, huvudsaken är att vi är nöjda och bekväma i stunden och tillvaron. Sensmoralen jag tänkte med denna text är, att var och en av oss kan vara ”tomten”, personen som ställer upp, hjälper till och är en god medmänniska eller ”ljuset”, personen som sprider glädje och värme bland nära och kära. I slutändan är den finaste gåvan att ge av sig själv och sin tid, ta hand om varandra, öppna upp och släppa medmänniskorna in i stugan och värmen!

**Med dessa rader önskar jag er alla en riktigt
God Jul och ett fantastiskt Gott Nytt År 2024!**

Text och foto: **Mathias Högbacka**

Layout: Göran Strömfors

KVARKENS BÅTMUSEUM
November 2023 Månadsbild

Att vi överhuvudtaget upplever något borde göra oss lyckliga.

Vår hjärna rymmer minnen som med levnadstiden förändras. Gör något som du tycker om – gör en människa glad i din omgivning, visa lite hänsyn när det behövs!

Det händer så otroligt mycket i vår värld och omgivning, men tyvärr/lyckligtvis upplever vi bara en del. Varje generation upplever vad vi aldrig tidigare sett och aldrig senare kommer att se.

Museernas utställningar och visningar levandegör delvis gången tid men även nutiden. Uppskattar vi vad vi ser eller kanske det redan är glömt när vi lämnar ett museum? Kom gärna till Åminne i Malax så hittar du ett båtmuseum med massor av föremål att minnas!

Minns också november månads skiftningar i naturen ...

Text och bild: **Bror Antus**

Layout: Göran Strömfors

Bilden är
från boken
*Det var en gång
– Molpe i flydda
tider.*

Bilden är från
mitten av
1930-talet.
Texten handlar
inte helt och hål-
let om familjen
på bilden.

Barnrik var familjen Granqvist (*Fladarinas*) i Molpe: föräldrar Johannes och Anna. Övre raden från vänster: Signe, Svea, Johannes, Anni, Hulda, fadern Johannes. I mitten från vänster: Elna, Lydia, Edit, Helge, Linnea, **modern Anna**. Nedre raden från vänster: Manne, Sigfrid, Aina, Ernst, Hilding, Magnus.

Skärgårdens kvinnor

VI LÄSER OM ALLA DESSA mer eller mindre framgångsrika män som varit säljagare, smugglare, fiskare och soldater. Deras farofyllda liv och hjältemodiga insatser har satt avtryck i historien. Men vem tog över allt ansvar då mannen åkte iväg?

Säljägarens hustru skulle ha allt förberett inför raitandagen (avfärdsdagen). Det skulle finnas mat i båten för åtminstone tre månader. Bröd skulle bakas, kött saltas och rökas, smör kärnas m.m. Får skulle klippas, ullens kardas och spinnas. Garnet skulle stickas och vävas och senare sys till kläder. Männen såg till att båten och utrustningen var i bästa skick. Många gånger fick familjen låna pengar av grannar för att kunna skaffa allt som behövdes. Lånet kunde betalas tillbaka om fångsten blev god. De äldsta sönerna åkte ofta med sin far på säljakt och det betydde att husmor skulle förbereda också för dem.

NÄR FAMILJEN TAGIT AVSKED av sina säljagare med vetskapen om att de kanske inte ses igen så hade hustrun ansvar över barnen och den äldre generationen på det lilla skärgårdshemmanet. Hon skulle ha mat på bordet åt sin oftast stora familj, husdjuren skulle skötas, ved och vatten bäras in, den karga och steniga åkern skulle sås. Barnadödlighet var stor och sorgen när barnen dog måste ha varit ofattbar. Kvinnorna var ofta gravida men skulle ändå klara allt detta. Barnen fick från unga år hjälpa till i hemmet och den äldre generationen försökte också dra sitt strå till stacken. Säljägaren var bara ute några månader per år i säljakt, den övriga tiden försörjde han familjen genom att vara fiskare. En del av tiden bodde fiskarna på öar i skärgården och var borta från hemmet. Familjen levde med vetskapen att havet ger och havet tar. Även då skulle hustrun klara allt på landbacken.

NÄR SMUGGLAREN GAV SIG AV i mörkret på sina turer till internationellt vatten för att hämta sina varor, sprit eller kaffe, väntade många faror. De skulle klara av havets och mörkrets utmaningar, kanske bli jagade av tullare och poliser och ibland vågade de sig inte hem på månader. De

kunde bli fängslade och även sända till Sibliens arbetsläger under den ryska tiden. De åkte även till Sverige, Tyskland och Polen på sina smuggelresor. Tillgången till sprit i byarna ledde också till spritmissbruk och beroende. Hustruns vändor kan man inte ens föreställa sig. Hon skulle ju dessutom tåla om smugglingen och gömma undan varorna.

Finland hörde till Ryssland under denna tid och ryska soldater fanns i byarna och försökte hålla ordning på befolkningen. Finland blev senare självständigt och frihetskriget bröt ut. På 1940-talet kom vinterkriget och fortsättningskriget. Männen och sönerna blev inkallade i krigstjänst och ingen visste hur länge de skulle vara borta och om de alls skulle komma hem igen. Lyckades de överleva kriget så var de kanske skadade fysiskt eller psykiskt och detta kunde leda till ett livslångt trauma för familjen.

Många fäder emigrerade till Amerika under denna tid. De skulle förtjäna mycket pengar och sedan komma hem till byn och leva ett gott liv. En del åkte med hela familjen eller så skulle hustrun och barnen komma senare. Denna saga slutade lyckligt för en del, men för andra slutade det med att hustrun blev amerikankan som väntade på att höra något från sin man och var skyldig nån granne mannens respengar.

NÄR MÄNNEN GETT SIG AV på sina resor av varierande slag så var det bara att vänta och hoppas att allt skulle gå bra och att familjen skulle återförenas igen. Inga mobiltelefoner och internet fanns för att hålla daglig kontakt. Allt detta jobb som kvinnorna utförde och all denna oro och längtan som de måste ha känt då deras män var borta. Att vecka efter vecka, månad efter månad inte veta om ens livskamrat ännu var vid liv ...

LÅT OSS INTE BLUNDA för kvinnans viktiga roll i samhället. Utan dem skulle mannen inte vara framgångsrik i jakt, smuggling och krig. När det kommer till kritan handlar det om ett samspel. Kärnfamiljen var oerhört viktig. Alla måste hjälpas åt och en fungerande byagemenskap såg till att alla överlevde. Detta lämnar oss med frågan, var allt faktiskt bättre förr?

Maria Strandberg

Layout: Göran Strömfors

Höstvädret ställer krav ...

DE LJUSA VÅRKVÄLLARNA på stranden är nu ett minne blott, liksom de heta soldagarna med de ljumma havsvindarna. **NU HAR HÖSTEN KOMMIT**, det syns också på de förtöjda båtarna vid kajen. Sjöfarnas klädsel är anpassad för höstvädret och det talas mera om vädret, prognoser och vindstyrkor.

Att båten är förtöjd vid bojen och kajen ger ibland en oriktig uppfattning om förtöjningens säkerhet. Meteorologiska institutet varnade nyligen för höststormen som var på kommande. Javisst kom den. Stormen *Sylvia* kom farande längs Laihela å som i stormens framfart övergick till Toby å. Stormen trängde sig mellan skogarna i Vikby och Runsör, den kom över tillandningen och Södra Stadsfjärden och den sydostliga vindriktningen gjorde att *Sylvia* kom snett in i aktern och vågorna slog upp på båtarna. Bojarna var nerdragna under vattenytan och förtöjningen var spänd till det yttersta. Det hördes rop samt kraftigt vinande och smällande ljud på stranden.

Båtagarna var våta "som dränkta katter" när förtöjningen förstärktes. Det talades om bojar som gett med sig när rosten ätit upp kedjan där nere och om förtöjningar som brustit i stormen. Jag har uppmätt en vindstyrka över 21 meter per sekund, så nu det är "storm". En annan sjöman hade uppmätt en vindstyrka mellan 25–28 m/s i vindbyarna, så det är nog "hård storm" berättade han.

Samtalet övergick sedan till väderrapporten för sjöfarande, man talade om Strömmingsbådan och Valsörarna. Förutom vädret, nederbörden och temperaturer nämndes havsvattenståndet också.

De lockande ljusa vårkvällarna är nog att föredra jämfört med de mörka kvällarna med det våta höstvädret, tycker också

Birger Ingman

Text & foton

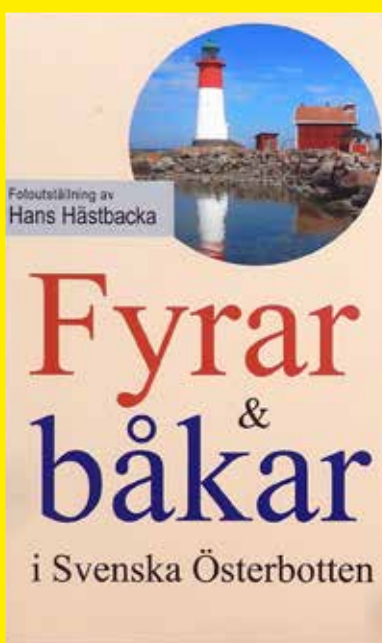

KVARKENS BÅTMUSEUM Augusti 2023 Månadsbild

Trevlig sommar!

Kvarkens båtmuseum är öppet 27 juni–6 augusti 2023, tisdag–söndag kl 13–18.

Välkommen - Tervetuloa - Welcome! Malax museiförening

Fotoutställning av
Hans Hästbacka

Fyrar & båkar

i Svenska Österbotten

Fotoutställning av Hans Hästbacka

KVARKENS BÅTMUSEUM Juli 2023 Månadsbild

Trevlig sommar!

Kvarkens båtmuseum är öppet 27 juni–6 augusti 2023, tisdag–söndag kl 13–18.

Välkommen - Tervetuloa - Welcome! Malax museiförening

KVARKENS BÅTMUSEUM Juni 2023 Månadsbild

Trevlig sommar!

Kvarkens båtmuseum är öppet 27 juni–6 augusti 2023, tisdag–söndag kl 13–18.

Välkommen - Tervetuloa - Welcome! Malax museiförening

Ankare & ankare

I med- och motgång behöver vi var till mans och kvinns ett fast stöd – ett ankare, även om det ibland går “två steg fram och ett steg tillbaks ...”.

MED ETT BÅTANKARE stabiliserar man en båt på sjön, och med ankaret fås båtaktern i lämpligt läge i en hamn.

Håller vi oss till den lättare ankarvarianten som förekommer i våra bygder så används den mest för utplacering och fäste av fiskebragder. De flesta ankare av mindre typ tillverkades av smeder i området, enkla till sitt utförande utan att ställa alltför höga krav på utseendet. En plåtbit, ett stycke armeringsjärn eller en kärraxel som svetsades ihop gjorde sitt jobb ibland i strömmande vatten.

Lite mera påkostade, ja då valdes rostfritt material, dock i mindre utsträckning såvida designen inte blev avgörande. Lite skryt, ja då fick man punga ut med en avsevärt större summa.

Angripet av rost, av förståeliga skäl efter att ha legat på havsbotten, hittade en dykarklubb ett smäckert stockankare som senare donerades till Kvarkens båtmuseum i Åminne, Malax. Där kan det beskådas.

Kvarlevor efter flottningsperioden med bogser- och varpbåtar är ankareexemplar som vi ännu kan beundra i området, inte minst runt Kvarkens båtmuseum. Ungdomsföreningarna i Malax har i tiderna begåvats med ett fartygs patentankare av lite grövre kaliber som finns på paviljongområdet i Åminne. Tursamt att inte alla ankare med tiden har försvunnit till skrotinsamling.

Aj aj kapten, du har väl inte glömt drivankaret ifall det skulle bli motorstopp ute på öppna havet – ett sådant ankare finns på båtmuseet i Åminne, likaså bl.a. ett varpankare.

Bror Antus

Bilden ovan och nedan från utställningen *Bogserbåtar och ankare* gjord av Bror Antus.

Skepp ohoj!

Våren kommer, det droppar från taken, stranden och sjön kallar. Arbetsväskorna är väl fyllda med kemikalier och puts-trasor, färger och penslar. Glasfiberbåten vid Seglis i Vasa ställer krav på innehåll och användarna. Men båten måste blänka. Stranden är fylld av erfarna sjömän som talar om filter och motorljud, segel och sjösättning samt seglingar ända långt till fjärran land. "Nu för tiden växer det ju gräs i bränsle-tanken, det skall nog bytas bränsle i tanken nu", hör man också. Det talas om trånga farleder och stenar i vattnen, man reparerar skador och byter rostfria beslag. Knoparna och smällknutarna ger med sig och båtarnas vinterskrud, presenningarna, rasar ner på marken. Det hörs kraftigt stänkande ljud vid båtarna och dofterna som sprider sig är bekanta. Strandkärrorna lastas och båtarna fylls småningom med utrustning och madrasser.

Sjösättningen ser ut som ett talkoarbete. Lyftkranen lyfter upp dyrgriparna i luften på löpande band och ner i vårens is-fria vatten. Det skall vara ordning och reda, då blir det dans på fredag, hördes ur vimlet. Sjösättningen lyckades bra med hjälpande händer och goda råd av erfarna sjösättare.

Masten och säkerheten, besiktningen av båtens utrustning hör till vårens rutiner. Det påverkar ju också priset på båtens försäkring. Många viktiga händelser, också mastlyftet, snurrar i tankarna under färden till kajplatsen. Det är viktigt med länken och remmarna på den automatiska flytvästen och den spända grenremmen. "Se videoklip-pet på YouTube hur *paukku-liivit* fungerar i vattnet", berättade en kvinna på stranden. Är man överbord – är det för sent att klä på sig västen där!

Faktaruta: Shipman 28, längd öa 8,86 m, längd vl 6,40 m, bredd 2,60 m, djupgående 1,55 m, deplacement 3000 kg (järnköl 1215 kg), stor+genua 43,3 m², masthöjd 11,50 m, LYS-tal 1,04, ståhöjd 1,70 m, sovplats 5 pers, motor Yanmar 8.

Ojämn motorljudet

med sin svajande gång och varierande kraft, det väckte farhågor. Det var verkligen oroväckande ljud som hördes. Många spekulationer och funderingar kring fenomenet diskuterades med erfarna motormän. Är det tilltäppta bränslefilter eller luftintag nånstans? Slutligen efter lyssning och inspektering kom dykaren upp ur vattnet med ett rep i handskan. Repet hade snurrat sig kring propelleraxeln likt en orm runt trädet. Dieselmotorn gick sedan med ett vackert gångljud. Med lättnad kokades sedan kaffe på gasköket i båten. Många sjöbjörnar berättade om olika märkvärdiga händelser som skett med båten.

Dykaren: Kristian Ingman

Seglatsen, vädret för sjöfararna, ruttplaneringen och utrustningen sågs över. Till och med solskyddet blänkte på näsan och ryggen, solrutten ställde sina krav. Kaptenen tänkte ansvarsfullt på många saker inför seglatsen till sjöss. Trots all teknik ombord kollades också papperssjökortet, missvisningen och styrkompassen med deviationskurvan. Det användes ordentlig utkik för att undvika sammanstötningar med andra farkoster i farleden. Tvärs babord syntes också flera glada vinkande resenärer ombord på ett mötande fartyg.

Havet, strålade väder och trevligt sällskap ombord hör nog till sommarens glädjämnen för många båtlag. Även jag ser fram emot sommarens segelturer.

Birger Ingman

Text och bilder (utom bilden nedan)

Birger har tidigare skrivit i Vällinglockan och gett bidrag till hemsidan.

Layout: Göran Strömfors

Mars, mars, ljuvliga mars!

En årstid då många förändringar sker i omgivningen runt om oss, vinterns hårda och bitande kyla har normalt lämnat oss (om den ens existerat, ett år som detta), dygnen blir längre och ljusare, naturen och djuren förbereder sig på den annalkande våren och vårsolen värmer våra kinder, skönt!

LÅT OSS REFLEKTERA EN STUND över de senaste händelserna runt om i världen, i slutändan är det en lång rad händelser som påverkat världen, samhället och var och en av oss i någon form och föranlett situationen vi befinner oss i idag. Ekonomiska kriser i flertalet europeiska länder vilket styrdes upp av övriga länder och EU, Brexit, alla piruetter kring USA/Trump, en Covid-19 pandemi som tog hela världen på säng, Nato-diskussioner och ett krig mellan Ryssland och Ukraina. Kan ni tänka er, redan har det gått ett år sedan kriget bröt ut i grannländerna i öst och vem skulle ha trott att ett krig skulle bryta ut så nära oss och att det skulle pågå så länge.

Allt detta har på ett eller annat sätt påverkat oss, oavsett om vi är företagaren som befinner oss på den lokala, nationella eller globala marknaden eller om vi är den enskilda individen i Malax, gammal som ung. Material- och råvarutillgångarna har stundtals varit sämre, energipriserna har stigit enormt, vilket föranlett att produktionen blivit dyrare om ens hållbar eller möjlig, vilket orsakat en stegring av priserna bland annat i butikshyllorna, stigande räntor, men även högre priser på drivmedel, vilket garanterat fått många av oss att reflektera över ifall detta faktiskt är något jag behöver eller måste göra. Under denna period har vi ju även fått lära oss mycket nytt, vårt samhälle har digitaliserats och det är numera vanligt att jobba på distans inom många yrken, både på gott och ont. Även detta sätter sina spår på folkhälsan.

NÅ, NOG OM DETTA BÄSTA LÄSARE, vecka 9, sportlov (för barnen i skolan), en tid full av förväntan för många unga personer, ett avbrott i vardagen, men även för många föräldrar som håller sin vintersemester. Vinteraktiviteter, resor till släktingar, badresor, utlandsresor och allt möjligt står inför dörren! Dock vill jag lite återkoppla till det tidigare nämnda, misstänker att man i många hus just detta år vridit och vänt på vad man kan, vill och skall göra. Till syvende och sist är det viktigaste att man får spendera tid tillsammans med sina nära och kära, allt det övriga är "kryddor", barnen eller vännen blir lyckliga och glada när du ser just hen eller spenderar tid med just hen. I grund och botten är det finaste i livet gratis, att hålla om sin vän eller att ha någon att älska eller att bli älskad.

Till syvende och sist så behöver du ta hand om dig, just dig! Våra hjärnor och kroppar är inte skapade för alla dessa intryck som kommer emot oss i vardagen, vi har fortfarande samma gamla savann-hjärna, vi är inte robotar utan sårbara individer. Så därför

är det viktigt att ladda sina batterier, vi har alla våra olika sätt hur vi går tillväga då. Personligen anser jag att detta är en fantastisk årstid att spendera ute i naturen, ett vintrigt och istäckt landskap som bjuder in till aktiviteter. Men år som detta skall ni vara försiktiga då ni rör er ute på isarna! Att promenera på isen, åka snöskoter, pilkfiska, vinterfiske med nät, att spendera tid på sommarstugan och bada bastu där och varför inte ta sig ett dopp i havet är livskvalitet och sådant som får mig att slappna av!

DET FINNS EN FISK som fås vintertid som fascinerat mig enda sedan min barndom, det är laken, vilken fisk, bara i sig ett konstverk, kraftig och magisk. Dessutom en mycket god fisk med ett delikat rom som förgyller många toast. Jag vill göra ett slag för laken, laken har hittat tillbaka till Malax, nu hänger det bara på att få upp konsumtionen och kännedomen om laken! Jag har funnit Marthas recept på stuvad lake, gudomligt gott, testa även du!

Stuvad lake (Marthas recept)

Ingredienser:

- 800 g flädd, rensad lake
- Salt & vitpeppar
- 1 dl vetemjöl
- 2 msk smör
- 2 dl gräddmjölk
- Dill
- ½ citron, saften

Gör så här

1. Dela fisken i åtta mindre bitar.
2. Vänd i kryddat mjöl.
3. Stek fiskbitarna i smör i en varm gjutjärspanna.
4. Då alla sidor är gyllenebruna slå över av grädd och låt puttra under lock i cirka 7 min.
5. Strö över rikligt med dill. Servera med kokt potatis och inlagd rödbeta.

NÅ VÄL, dags att knyta ihop säcken! Stora saker har hänt i världen vilket även påverkat oss, vi har fått oss tankeställare och vi har blivit tvungna att ifrågasätta och omprioritera, vilket bara är sunt i mitt tycke. I själva verket klarar vi oss med mindre, konsumtionssamhället vi byggt upp har fått oss att både må bättre och sämre. Vi får bo i det trygga Malax, där vi har nära till allt. I slutändan är det viktigaste att vi har nära och kära runt om kring oss, att vi blir sedda, att vi ingår i gemenskaper och inte står utanför. Malax museiförening är en mycket fin gemenskap, vi vill gärna ha med nya personer i verksamheten, talkokrafter och aktiva personer behövs alltid, vårmöte hålls 29.3.2023 kl. 18.00 vid Allaktivitetshuset i Övermalax, välkommen med i verksamheten och framförallt, ta hand om just dig och varandra!

Text och bilder: **Mathias Högbäck**

Layout: Göran Strömfors

Månadsbild Februari 2023 KVARKENS BÅTMUSEUM

Raitandagen

I SLUTET AV FEBRUARI eller början av mars är det dags för säljägarna att åka ut på säljakt. "Langfälan" kunde pågå i tre månader och allt som fälmännen behövde skulle packas med. Förberedelserna pågick länge.

Kvinnorna kardade ull, spann garn, stickade strumpor och underkläder. Vadmalsjackor och byxor införskaffades. Långullsfällan och sälkorna m.m. skulle förberedas. Bröd bakades, ostar och smör tillverkades och kött röktes. Varje fälman i båtlaget skulle ha med sig 60 st. jästbröd, 5 surlimpor, 12 kg smör, 15 kg rökt eller stekt fläsk, 10 kg vetemjöl, 10 kg socker, 45 ostar, kaffe m.m.

Männen förberedde gevär med putstillbehör och patroner, kompass och kikare. Redskap som skridstång (= en lång plåtskodd skida med vars hjälp sältskytten förflyttar sig på snö och is), väckare (en käxliknande stav med vilken isens hållbarhet prövas), pyttarkostym (en vit klädedräkt för att inte sälen ska se skytten), dragsele, broddar, kniv, båtshake och åra för storbåten m.m. packade varje fälman.

Gemensamt ansvarade säljägarna för storbåten med skivbord, mast och segel, två stycken säljullar med tillbehör, tre stycken dragkälkar och 80 liter petroleum, sprit som användes som medicin och tre liter tjärvatten till smörja för sälkorna. Några bräder fick också följa med om det behövdes reparationer på båtarna.

Denna utrustning packades och surrades fast i båtarna på pundardagen (dagen före avresan). Båtlaget bestod av 4–6

män beroende på storbåtens storlek. Båten skulle vara deras hem i tre månader.

PÅ RAITANDAGEN samlades byns folk för att ta avsked och önska god fångst men de tillade: "Det är huvudsaken att ni kommer hem alla med liv och hälsa i behåll." Alla visste att "det går som det vill i fälan" (gammalt uttryck). Alla säljägare återvände ibland inte hem utan kunde omkomma i Bottenvikens isar.

Avskedet på raitandagen innehöll många känslor. Att ta farväl av sin man och son eller sin pappa och inte höra något av dem på tre månader var garanterat känslosamt och tårfyllt. Mycket kan hända under tre månader på isen och även på landbacken där hustrun nu hade ansvaret för allt.

Pojkarna som skulle på sin första resa var förväntansfulla och såg fram emot strapatserna och spänningen på isen. De pojkar som inte blev utvalda att få åka med stod sorgsna och kanske arga och iakttog säljägarna. Anhöriga till säljägare som inte återvänt från isarna iakttog allt med rädsla och sorg. De som kom för att ta avsked och önska lycka till kunde ha gåvor med sig som t.ex. ostar och hoppades att säljägarna skulle komma ihåg att tacka för gåvan med lite sälkött då de återvände hem.

RAITARNA (KÖRKARLARNÄ) anländer nu med sina hästar och drar båtarna med all proviant rakt ut till sjöss så långt isen håller. Därefter tar de farväl av säljägarna och återvänder till byn. Nu är det fälmännen som börjar dra sina båtar på isen. De kan hissa seglen och ta hjälp av vinden då båten ska dras ut till sprickor och öppningar i isen, där de kan ro och segla för att hitta sälar att jaga.

Maria Strandberg

Litteratur: Masalin, Birger: *Ifälan*
Edlund, Ann-Catrine: *Sälen och Jägaren*
Aktiv närkultur: *Album nr 2*, december 2000

"I tätten guppar båten säkert fram, och de sex raitarlassen med kälkar, jullar, skarpsäckar m.m. komma lydigt efter. Överst på sista lasset gungar fälkaggen i allsköns välmåga.

Molpe by i Korsnäs socken försvinner i en krök, och vi intar våra platser på lasset."

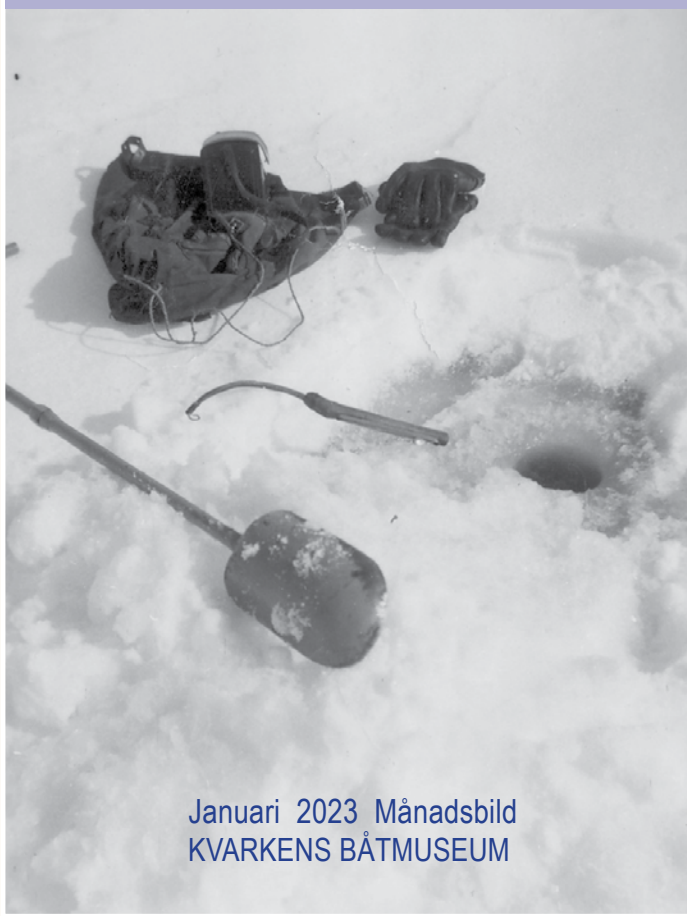
Så här beskriver Birger Masalin (1907–1985) avfärden den 1 mars 1932 för den fälresa han deltog i och som han skildrat i boken *I fälan* (1933; senare nytryck av Malax museiförening/Kvarkens båtmuseum 1996). Fälresan slutade lyckligt den 1 juni 1932. – Foto: Birger Masalin

Färgbilden upptill samt layout: Göran Strömfors. Bilden är tagen i Kvarkens båtmuseum.

Isborrar i Kvarkens båtmuseum, sammanställda av Bror Antus.

Pimpelfiske

Januari 2023 Månadsbild
KVARKENS BÅTMUSEUM

I JANUARI OCH I MITTEN PÅ 1950-TALET låg isen relativt tjock ute på fjärden i våra hemtrakter. Nu skulle den egenhändigt tillverkade isborren provas och med handkraft göras ett lagom stort hål i isen för en pimpelfiskares behov. Fiskarens utrustning förutom isborren i detta fall var en lagom stor ryggsäck med termos och ett par handskar och ett pimpelspö och givetvis kanske ett par pilkar av den tidens modell helt i metall. Nuförtiden finns andra typer och av andra material tillverkade pimplar. Hur fiskarna påverkas av moderna utgåvor låter sig inte berättas i detta nu.

Vad som saknas i bilden är ett par isdubbar som borde ingå i utrustningen som ett måste för personer som rör sig på isar. Förlåtande kan vara att isdubbarna ligger i ryggsäcken eller hänger kring nacken på fiskaren.

Fångstens storlek framgår inte av bilden, men tydligen uteblev den i detta hål och kanske med bättre tur i nästa. Levande beten/agn och maggots – nej inte nu.

Nämnda föremål och lite till finns att beskåda på Kvarkens båtmuseum i Malax, Åminne.

Text och bild: **Bror Antus**

Utställningen ovan sammanställd av Bror Antus. Färgbilder, layout: Göran Strömfors